

Forms, tools, methods that serve to form students' thinking in the field of health care

Ilkhom Mattiev¹ Karomat Shodiyorova²

Samarkand Institute of economics and service

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2020

Received in revised form

15 November 2020

Accepted 30 November 2020

Available online

15 December 2020

Keywords:

Thinking

Society

Development

Shaping

Constructive

Preventive

Technology

System

Integrated

Model

ABSTRACT

This article discusses the form, means, methods, creative approach and implementation of advanced innovative pedagogical approaches, constructive and preventive technologies, systematized and integrated models, mechanisms of the healing process and their formation, which serve to form in students a mindset aimed at health care.

2181-1415/© 2020 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Талабаларда саломатликни асрашга йўналтирилган тафаккурни шакллантиришга хизмат қиладиган шакллар, воситалар, методлар

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

Тафаккур

Жамият

Ривожланиш

Шакллантириш

Конструктив

Профилактик

Технология

Тизим

Ушбу мақолада талабаларда саломатликни асрашга йўналтирилган тафаккурни шакллантиришга хизмат қиладиган шакл, восита, методлар, креатив ёндашув ва илғор инновацион педагогик қарашларни амалиётга жорий этиш, конструктив-профилактик технологиялар, тизимлашган ва интеграциялашган

¹ PhD, Assistant professor, Department of Information Technology, Samarkand Institute of economics and service, Samarkand, Uzbekistan

² Assistant, Department of Information Technology Samarkand Institute of economics and service, Samarkand, Uzbekistan

Интеграциялашган
Модел

моделлар, соғломлаштириш жараёни механизмлари ва
уларни шакллантириш ҳақида сўз юритилади

Формы, инструменты, методы, служащие для развития мышления студентов в области здоровья

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Мышление
Общество
Развитие
Формирование
Конструктивное
Превентивное
Технология
Системное
Интегрированное
Модель.

В статье рассматриваются формы, средства, методы, творческий подход и реализация передовых инновационных педагогических подходов, конструктивных и профилактических технологий, систематизированные и интегрированные модели, механизмы лечебного процесса и их формирование, которые служат формированию у студентов мировоззрения, ориентированного на охрану здоровья..

Тадқиқот олиб бориш жараёнида асосий эътибор унинг энг муҳим босқичларидан бири сифатида талабаларда саломатликни асрашга йўналтирилган тафаккурни шакллантиришга хизмат қиладиган шакл, восита, методлар масаласини креатив ёндашув ва илғор инновацион педагогик қарашларни амалиётга жорий этиш асосида ташкил қилишга йўналтирилди. Бунда қуйидаги омиллар назарга олинди:

конструктив-профилактик технологиялар;
тизимлашган ва интеграциялашган моделлар;
соғломлаштириш жараёни механизмлари;
талабаларни зарарли одатлар таъсиридан ҳимоя қилиш инвариант-табақалаштирилган технологиялари;
таълим муассасаси, оила ва шахснинг мувофиқлашган профилактик фаолияти;
ислом омили асосида “health care” тафаккурини шакллантириш.

Санаб ўтилган омилларнинг барчаси ўзаро интеграция моделларини яратиб, ўзаро боғланган ва мустақил ҳолда амал қилади. Масалан, конструктив-профилактик технологиялар бир томондан, бизнес ва хизмат кўрсатиш соҳаларида талабаларни “health care” тафаккурини шакллантиришда тиббий, жисмоний, руҳий, масалан, суицид ҳолатларига қарши, психологик мўътадиллик ва муаммоларига қарши мобиллик каби қатор профилактик моделларнинг жорий қилинишини англатса, иккинчи томондан, айнан мана шу профилактик моделлар тиббиёт инфратузилмаси, маҳалла фаолияти, оила фаолияти билан чамбарчас боғланган конкрет ҳолат ва вазиятларни англатади. Бинобарин, санаб ўтилган моделларнинг барчаси ҳам мустақил ҳолда, ҳам ўзаро интеграциялашган ҳолда қўлланилиши зарур. Санаб ўтилган педагогик омиллар мазмунини алоҳида тарзда кўриб чиқамиз:

Конструктив-профилактик технологиялар: мазкур саломатликни асраш технологияларини бизнес ва хизмат кўрсатиш соҳаларида қўлланилиши талабалик даври ва мутахассислик давларини ўз ичига қамраб олиб, бизнес ва хизмат

кўрсатиш фаолиятида медик-профилактик, жисмоний тарбия ва соғломлаштириш амаллари, таълим жараёнида саломатликни асраш бўйича махсус профилактика - валеологик билим, малака ва кўникмалар мажмуи ва улар яхлитлиги, ижтимоий-психологик барқарорлик, позитив эмотивлик кабиларни ўз ичига қамраб олади. Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлигининг берган хабарига кўра, ҳар йили мамлакатда 100 минг кишидан 6 нафари ўз жонига қасд қилиб, худкўшлик қилади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев ҳам 2018 йил ҳисобларига бағишланган мажлисда “ўз жонига қасд қилиш ҳолатлари соат сайин ортиб бораётгани”ни таъкидлаб, барча соҳа вакиллари бу мудҳиш ҳолат билан курашишга чақирдилар. “Health care” тафаккурини ОТМда, хусусан, бизнес ва хизмат кўрсатиш соҳаларида шакллантириш учун таълим менежменти, яъни унинг бошқарувида ҳам маълум амаллар ва вазифаларни бажариш тақозо этилади. Биз уларни шартли равишда икки гуруҳга бўлдик: *ташкилий-инфратузилма* муаммоларини ечиш ва *ташкилий-таълим* муаммоларини ечимга олиб келиш.

ОТМдаги *ташкилий- инфратузилма* вазифалари сирасига қуйидагиларни киритдик: соғломлаштириш инфратузилмаси билан ОТМни таъминлаш; кадрлар компетенцияси билан таъминлаш, улар малакасини ошириш тизимларидан унумли фойдаланиш; мақсадни амалга ошириш учун мавжуд аҳволни коррекция қилиш, доимий ОТМнинг ҳолатини мониторинг қилиш, талабаларнинг доволанишини назоратга олиш, “health care” асосида талабалар саломатлигини таъминлаш, уларни соғломлаштириш, маданий ҳордиқ ҳамда дам олиш кун тартибларини ташкил қилиш ва таъминлаш в.х.

ОТМдаги *ташкилий-таълимий* вазифалар сирасига қуйидагиларни киритдик: “health care” ҳамда соғлом турмуш тарзини ташкил қилиш ваколатига эга бўлган компетенциялик кадрлар заҳирасини ташкил қилиш ёки мавжуд педагогик кадрлар жамоасидан уларнинг малакасини ошириб, масқадли фаолият олиб боришларини таъминлаш; ОТМнинг таълим ва таълимдан ташқари маънавий-маърифий фаолиятида “health care” тафаккурини шакллантириш мақсади акс этишини таъминлаш ОТМ маънавий-маърифий фаолиятида, таълим мазмуни ва тарбия мазмунини уйғунлаштириб, “health care”га йўналтириш.

Тизимлашган ва интеграциялашган моделлар. ОТМнинг мазкур йўналишдаги фаолияти ўқув юртини “health care” бўйича яхлит бир тизимга айлантириш, унинг структураларини белгилаш ҳамда “health care” га йўналтирилган маънавий-маърифий фаолиятни ташкил қилишда ОТМ билан фуқаролик жамияти институтлари, турли ННТ, хусусан, “Оила” республика илмий-амалий тадқиқот маркази, Хотин-қизлар қўмитаси, Ёшлар иттифоқи, Маҳалла хайрия жамғармаси, Соғлом турмуш тарзи учун ва бошқа қатор фонд ва нодавлат ташкилотларининг соғлом турмуш тарзини тарғиб этиш бўйича фаолиятини назарда тутди.

Соғломлаштириш жараёни механизмлари: ОТМдаги “health care” тафаккурини шакллантириш бўйича соғломлаштириш жараёнлари талабалар учун жисмоний тарбия ва спорт билан шуғулланиш, соғломлаштириш бўйича турли тарғибот ва ташвиқот тадбирларини, спорт мусобақалари ва универсиада ўйинларини ўтказиш (машҳур спорт усталари, машҳур кишилар, олимлар, докторлар); тиббий ва тана саломатлигига ўз салбий таъсирини ўтказувчи зарарли одатлар олдини олиш бўйича тушунтириш, тарғибот ва ташвиқот фаолиятини; ОТМдаги ўқитиладиган фанлар мазмуни бизнес ва хизмат кўрсатиш мутасаддилари ва ходимлари

томонидан аҳолига етказилиши мумкин бўлган зарарлар ҳақидаги ахборотларни талабаларга етказиш, соғломлаштиришга йўналтирилган тиббий тадбирлар, хусусан, сурункали касалликларни эрта аниқлаш, репродуктив саломатлик асослари бўйича билимларни ошириш, тиббий саводхонликни таъминлаш, талабаларнинг ОТМдаги тиббий варақаларида барча касалликлар ва олган даволанишларнинг тўлиқ акс этишини таъминлаш, талабалар саломатлигини мониторинг қилиш каби тадбирлар, амаллар, тушунтириш ишларининг мунтазамлиги ва мажмуавий характерини таъминлашни тақозо этади ва назарда тутди.

Талабаларни зарарли одатлар таъсиридан ҳимоя қилиш инвариантли-табақалаштирилган технологиялари. “Инвариант” сўзи бирор бир соҳадаги бош мезон ва парадигмаларнинг ўзгармаслигини англатади. Табақалаштириш эса, биз кўриб чиқаётган мавзу, яъни, “health care” тафаккурини шакллантириш йўналишида саломатлик мезонларининг конкрет индивид ҳаётида мунтазамлигини, қатъийлигини ва ўзгармаслигини англатади. Халқаро соғликни сақлаш ташкилоти (ВОЗ) нинг 2009 йилда берган таҳлилига кўра, бугунги кундаги саломатлик омиллари ва саломатликни муҳофаза қилиш мезонлари 24 талабни ўз мазмунига қамраб олади³.

Таълим муассасаси, оила ва шахснинг мувофиқлашган профилактик фаолияти. Санаб ўтилган омилларнинг барчасида мувофиқлашган саъй-ҳаракатлар, яъни, ОТМ, оила, маҳалла, ННТ, ОАВ, бир томондан, иккинчи томондан эса шахсни ўзининг англланган қадамлари, саъй-ҳаракатлари тақозо этилади. Мана шундай мувофиқлашган ҳаракатлар мажмуи бўлмас экан, биз талабаларда “health care” тафаккурини шакллантириш учун зарур бўлган шарт-шароитни ярата олмаймиз.

Ислом омили асосида “health care” тафаккурини шакллантириш. Таъкидлаб ўтилганидек, замонавий жамиятда инсон саломатлигини муҳофаза қилиш амалиёти жуда кенг тарқалмоқда. Инсон саломатлигини асраш, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, инсонларни соғломлаштириш учун зарур чора-тадбирларни кўриш давлат сиёсатининг муҳим йўналишларидан бирига айланиб бормоқда⁴. Мана шу жараёнларда ислом омилидан фойдаланиб иш кўриш педагогик самарадорлик асоси бўла олишини исботламоқда.

Ислом дини, дунёдаги бошқа динлар каби, ўз қадриятлари ва диний нормалари тизимида алоҳида эътиборни саломатликни асраш тамойилларига қаратади⁵. Одамлар ўртасидаги мавжуд бўлган турли иқтисодий, савдо-сотиқ, товарлар ва хизматлар айрибошлаш муносабатларини олиб бориш ва ташкил қилишда соғлом муносабатларни ўрнатиш масаласига ислом аҳкомларида алоҳида эътибор қаратилган ва мана шундай муносабатларнинг маълум нормалари ишлаб чиқилган. Таъкидланган соғломлик ва саломатликни муҳофаза қилиш, уни асраш исломий нормалари “Қуръони карим”, “Ҳадислар”, шариат талаблари орқали мусулмонлар онги ва тафаккурига сингдирилган⁶.

³ Викторов Д.В., Мельникова О.В. Здоровьесбережение и анализ факторов риска студентов. // Оздоровительные процессы в образовательном процессе. Вестник ЮУрГУ. - № 8, 2012. – С. 9-11

⁴ Мусурмонова О. Абдурахимова Ф., Рисқулова К., Маҳаллада кизларни соғлом турмуш тарзи асосида оилага тайёрлаш ўқув курси дастури. –Т.: Ўзбекистон, 2006.-32 б.

⁵ Исом Юсуф. Расулulloҳ тановвул қилган таомлар. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2014. – 108 б.

⁶ Қуръони Карим. Маъноларининг таржима ва тафсири. Шайх Абдулаллиз Мансур. -Тошкент: 2006, - 618 б.

Ислом дини ўз издошлари, яъни мўминлар учун ижтимоий ҳаётнинг ҳар бир соҳасида соғлом турмуш тарзининг барча зарур нормалари ва талабларини тўлиқ ишлаб чиққан ва мусулмонлар кундалик ҳаётига татбиқ этган. Ислом дини ўз мўминлари орасида нафақат соғлом турмуш ақида ва нормаларини тарғиб ва ташвиқ этган, балки улардан мазкур нормаларга ҳар доим сўзсиз итоат этишни талаб этиб келган.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Викторов Д.В., Мельникова О.В. Здоровьесбережение и анализ факторов риска студентов. // Оздоровительные процессы в образовательном процессе. Вестник ЮУрГУ. - № 8, 2012. – С. 9-11
2. Мусурмонова О. Абдурахимова Ф., Рисқулова К., Маҳаллада қизларни соғлом турмуш тарзи асосида оилага тайёрлаш ўқув курси дастури. –Т.: Ўзбекистон, 2006.-32 б.
3. Ислом Юсуф. Расулulloҳ тановвул қилган таомлар. – Тошкент: «Тошкент ислом университети» нашриёт-матбаа бирлашмаси, 2014. – 108 б.
4. Қуръони Карим. Маъноларининг таржима ва тафсири. Шайх Абдулаллиз Мансур. -Тошкент: 2006, - 618 б.
5. Мусурмонова О., Жамолдинова О. Миллий истиқлол ғояси ва маънавият асослари фани ёшларнинг соғлом турмуш маданиятини ривожлантиришда муҳим омил // Халқ таълими. – Тошкент, 2010. -№1. – Б. 4-11
6. http://lex.uz/pages/getpage.aspx?lact_id=3107036